

Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okullarının 1978-1987 Dönemindeki Gelişimi

Ahmet Münir ACUNER*

ÖZET

Bu çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Öğretiminde okul, öğrenci ve öğretmen sayıları ile harcamaların 1978-1987 dönemindeki gelişimini içermektedir.

SUMMARY

**Developments of Commercial and Tourism High Schools of
Ministry of National Education in The Period of 1978-1987**

In this study, developments of total public expenditures (current, investment and transfer expenses) and numbers of schools, students and teachers related to Commercial and Tourism High Schools (Commercial High Schools, Evening Commercial High Schools, Secretarial Vocational High Schools, Hotel Management Tourism High Schools, Anatolia Commercial High Schools, Anatolia Hotel Management Tourism High Schools, Anatolia Cockery High Schools) of Ministry of National Education, in the period of 1978-1987, is given.

* Araş. Gör.; Necatibey Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

GİRİŞ

Diğer toplumlarda olduğu gibi, Türk toplumunda da mesleki ve teknik eğitim, ondokuzuncu yüzyıla kadar çıraklık sistemi ile yürütülmüştür. Ülkemizdeki ilk sanat okulu 1861, kız meslek okulu 1864 ve ticaret lisesi de 1883 yılında açılmıştır. Cumhuriyetin ilanını takip eden ilk yıl, Türkiye’de ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitim kurumu sayısı 44, bu kurumlardaki öğrenci sayısı 4000, öğretmen sayısı da 258’dir (Doğan, 1983, s. 11). 1986-1987 öğretili yılında ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik okul sayısı 2131, bu kurumlardaki öğrenci sayısı 666.319, öğretmen sayısı da 45.219 olmuştur. Cumhuriyet döneminde böylesine bir sayısal gelişme gösteren mesleki ve teknik eğitimimiz içerisinde erkek teknik öğretim, kız teknik öğretim, ticaret ve turizm öğretimi ve din eğitimi okulları ile diğer (sağlık meslek lisesi vb.) okullar yer almaktadır.

Bu çalışmanın ilgi odağını oluşturan ticaret ve turizm öğretimi; ülkemizin ticaret, maliye, pazarlama, muhasebecilik, bankacılık, kooperatifçilik, sekreterlik, turizm, bilgi-işlem ve benzeri alanlarda kamu ve özel sektör kuruluşlarında görev alacak orta kademe insangücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden karşılayan ve Ticaret Liseleri, Akşam Ticaret Liseleri, Anadolu Ticaret Liseleri, Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Sekreterlik Meslek Liseleri, Anadolu Sekreterlik Meslek Lisesi, Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi ve ortaokullar (Ticaret Liseleri bünyesinde) şeklinde örgütlenmiş olan okullardaki öğretim faaliyetlerinin tümüne verilen genel isimdir (MEGSB, 1988, ss. 42-43; MEGSB Tic. ve Tur. Ögt. D. Bşk., 1988, s. 6).

YÖNTEM

Bu çalışmada, aşağıda basamaklar halinde belirtilen işlemler yapılmıştır.

1. Önce konuya ilişkin literatür taranmış, çalışmada yararlanılan kaynak dokümanlar elde edilmiştir.

2. 1977-1978 öğretim yılı ile 1987-1988 öğretim yılı dahil on yıllık dönemdeki Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Öğretimi okul, öğrenci ve öğretmen sayıları; Devlet İstatistik Enstitüsü ve Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan istatistik kaynaklarına başvurulmak suretiyle belirlenmiş, bu sayılar logaritmik işlemlere tabi tutulmuş, sonuçlar grafikleştirilmiştir.

3. 1978-1987 yıllarını içeren on yıllık dönemdeki Milli Eğitim Bakanlığı bütçe kesin hesap yasaları, Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğüne gidilerek taranmış, Ticaret ve Turizm Öğretimi harcamaları cari (A_1), yatırım (A_2) ve transfer (A_3) harcamaları başlıkları altında kayda alınmıştır. Önce, harcamalar cari ve yatırım (yapım-donatım) olmak üzere iki bölümde toplanmış, daha sonra bu harcamalar sabit fiyatlara dönüştürülmüştür. Bu işlem yapılırken deflasyon olarak cari harcamalar için İstanbul kenti geçinme (tüketici fiyatları) endek-

si, yatırım harcamaları için de toptan eşya fiyat endekslerinden inşaat malzeme-leri endeksi kullanılmıştır. Bu işlemlerden sonra harcamalar logaritmik işlemlere tabi tutularak grafikleştirilmiştir.

BULGULAR

1. Okul, öğrenci ve öğretmen sayıları ile öğrenci/öğretmen oranının 1978-1987 dönemindeki görünümü Çizelge-1'de, harcamaların aynı dönemdeki görünümü ise Çizelge-2'dedir. Çizelge-1'de görünen okul sayısı 1983-1984 öğretim yılına kadar artmış, 1984-1985 öğretim yılında azalmış, bu yıldan sonraki yıllarda tekrar artmıştır. 1978-1979 öğretim yılında 212 olan okul sayısı, 1987-1988 öğretim yılında 298 olmuştur. 1978-1979 öğretim yılında 23 öğrenciye bir öğretmen düşerken, bu oran yıldan yıla azalarak 1985-1986 öğretim yılında 15/1 olmuş, 1986-1987'de 16/1 şeklinde yükselen bu oran 1987-1988'de 20/1 olmuştur.

2. Grafik-1'de toplam (1), erkek (2) ve kız (3) öğrenci sayılarının 1978-1987 dönemindeki gelişimi verilmiştir. Buna göre; 1978-1979 öğretim yılından 1979-1980 öğretim yılına gelindiğinde artış, 1980-1981 ile 1984-1985 öğretim yıllarında da sürekli düşüş kaydeden öğrenci sayısı 1985-1986 öğretim yılından itibaren tekrar artış göstermiştir. Bu dönemdeki toplam öğrenci sayısının yıllık artış oranı binde 7, dönem artış oranı da % 100 olmuştur. Bu dönemde erkek öğrenci sayısında % 1,3'lük bir azalma olurken, kız öğrenci sayısının yıllık artış oranı % 4,2, dönem artış oranı da % 104 olmuştur.

3- Grafik-2'de toplam öğretmen (1), erkek (2) ve kadın (3) öğretmen sayılarının 1978-1987 dönemindeki gelişimi verilmiştir. Buna göre; 1983-1984 öğretim yılında, bir önceki yıla göre gösterdiği düşüş haricinde sürekli olarak artmıştır. Bu dönemdeki toplam öğretmen sayısının yıllık artış oranı % 3,4, dönem artış oranı da % 103 olmuştur. Bu dönemde kadın öğretmen sayısının yıllık artış oranı % 6,4, dönem artış oranı da % 106 olurken, erkek öğretmen sayısının yıllık artış oranı % 2,2 dönem artış oranı da % 102 olmuştur.

4- Grafik-3'de toplam (1) ve cari (2), Grafik-4'de yatırım ve Grafik-5'de de yatırım (yapım) (4) ve yatırım (donatım) (5) harcamalarının 1978-1987 dönemindeki gelişimi verilmiştir. Buna göre; anılan dönemde toplam harcamalarda % 1,9'luk, cari harcamalarda ise % 1,3'lük bir azalma görülmüştür. Bu dönemdeki yatırım harcamalarında 1980, 1984 ve 1985 yıllarında azalma görülmüş, bunlar dışında artış gözlenmiştir. 1978-1987 dönemindeki yatırım (yapım) ve yatırım (donatım) harcamalarındaki gelişim de yatırım harcamaları ile paralel olmuştur. Anılan dönemdeki yatırım harcamalarının yıllık artış oranı % 12,4, yatırım (yapım) harcamalarının yıllık artış oranı % 19,2, yatırım (donatım) harcamalarının yıllık artış oranı ise, % 2,5 olmuştur. Yatırım (yapım) harcamaları, bu dönemde yatırım (donatım) harcamalarından daha fazla olmuştur.

Çizelge: 1
Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları
Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

EĞİTİM VE ÖĞRETİM YILI	ORTAOKUL						LİSE						ORTAOKUL VE LİSE TOPLAMI						ÖĞC. ÖGT. DRANI			
	OKUL	ÖĞRENCİ			ÖĞRETMEN			OKUL	ÖĞRENCİ			ÖĞRETMEN			OKUL	ÖĞRENCİ				ÖĞRETMEN		
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam
1978-1979	-	-	-	-	-	-	-	212	71647	35463	107110	3421	1158	4579	212	71647	35463	107110	3421	1158	4579	23
1979-1980	-	-	-	-	-	-	-	223	71020	37777	108797	3628	1359	4987	223	71020	37777	108797	3628	1359	4987	22
1980-1981	-	-	-	-	-	-	-	230	62252	37575	99827	4199	1564	5723	230	62252	37575	99827	4199	1564	5723	17
1981-1982	-	-	-	-	-	-	-	240	58103	37377	95480	4280	1653	5933	240	58103	37377	95480	4280	1653	5933	16
1982-1983	-	-	-	-	-	-	-	243	57764	39479	97243	4416	1778	6194	243	57764	39479	97243	4416	1778	6194	16
1983-1984	-	-	-	-	-	-	-	245	54210	39159	93369	4262	1841	6103	245	54210	39159	93369	4262	1841	6103	15
1984-1985	2	66	70	136	5	1	6	217	52974	39437	92411	4260	1877	6137	219	53040	39507	92547	4265	1878	6143	15
1985-1986	5	299	141	440	(1)	(1)	(1)	221	51941	40835	92776	4361	2005	6366	226	55240	40976	96216	4361	2005	6366	15
1986-1987	57	4050	2217	6267	(1)	(1)	(1)	223	56840	42968	99808	4421	2089	6510	280	60890	45185	106075	4421	2089	6510	16
1987-1988	64	8143	4760	13203	(1)	(1)	(1)	234	62187	57174	114361	4286	2153	6439	298	70630	61934	127564	4286	2153	6439	20

(1) Bilgileri lise öğretmenlerinde kapamıştır.

Çizelge: 2
Millî Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları Harcamaları

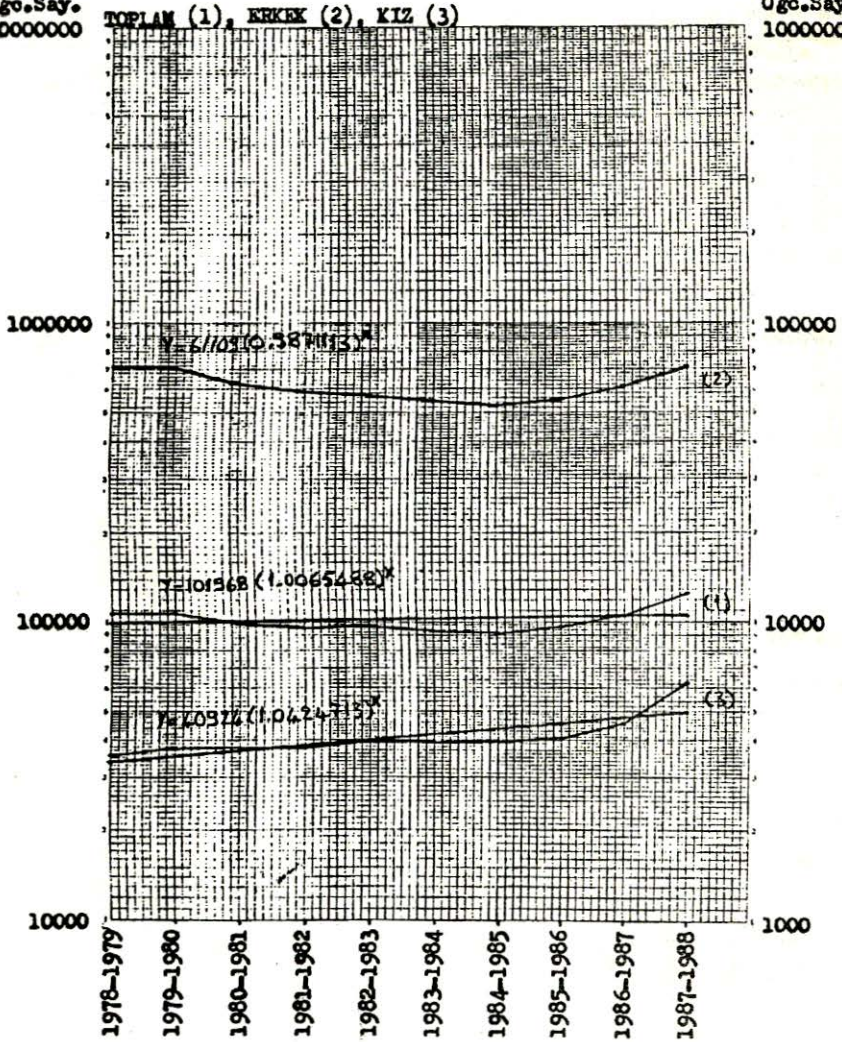
Yıllar	A ₁	İstisnai Sermaye Fiziki Yatırımları Endeksi	A ₂ (Yerel)	A ₂ (Devlet)	A ₃	Zenginlik Nispetleri Endeksi	A ₄ (1987 Sabit Fiyatlarıyla)	A ₅ (Yerel) (1987 Sabit Fiyatlarıyla)	A ₅ (Devlet) (1987 Sabit Fiyatlarıyla)	A ₆ (1987 Sabit Fiyatlarıyla)	Toplam Harcamalar
1978	621.248.549	3.127	9.451.087	13.702.627	23.352.714	2.038	19.867.238.335	340.066.490	482.826.865	822.893.375	20.690.131.910
1979	1.050.883.332	3.114	10.830.282	8.733.971	19.564.253	5.251	20.549.146.108	206.251.799	166.329.670	372.581.470	20.921.727.578
1980	1.263.004.789	9.935	6.957.926	14.950.074	21.907.950	10.360	19.778.608.847	67.161.447	144.305.250	211.466.698	19.990.075.545
1981	2.485.607.915	13.671	145.543.921	22.828.885	168.372.806	13.218	18.181.610.087	1.101.103.954	172.710.584	1.273.814.540	19.455.424.627
1982	2.870.583.610	18.138	128.113.544	95.065.641	223.179.185	16.027	15.826.351.361	781.327.009	564.958.940	1.326.315.950	17.132.067.311
1983	4.188.655.085	23.369	180.642.494	143.454.597	324.097.091	23.280	17.923.980.850	766.083.519	608.374.033	1.374.457.553	19.299.438.603
1984	6.663.512.147	34.021	182.231.354	187.650.426	369.881.780	34.143	19.586.467.614	533.729.765	549.601.458	1.083.331.224	20.669.794.838
1985	7.854.586.012	49.329	256.438.419	100.715.808	357.154.227	54.282	15.922.856.761	672.418.884	185.541.814	857.960.699	16.580.817.440
1986	11.092.415.169	66.494	501.607.285	335.261.388	836.868.673	73.211	16.683.332.584	684.718.309	657.313.892	1.341.532.202	17.834.864.766
1987	17.837.312.896	100	1.438.834.409	204.234.872	1.643.069.281	100	17.837.312.896	1.438.834.409	204.234.872	1.643.069.281	19.480.402.177

Çizelge: 3
Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okullarında Öğrenci
Başına Düşen Birim Harcama ile Öğretmen Başına Düşen Cari Harcama
(1978-1987) (1987 Sabit Fiyatlarıyla) (TL.)

Yıllar	Toplam Harcama	Öğrenci Sayısı	Toplam Harcama/ Öğrenci Sayısı	Cari Harcama	Öğretmen Sayısı	Cari Harcama/ Öğretmen Sayısı
1978	20.690.131.910	107.110	193.167	19.867.238.535	4.579	4.338.772
1979	20.921.727.578	108.797	192.301	20.549.146.108	4.987	4.120.543
1980	19.990.075.545	99.827	200.247	19.778.608.847	5.723	3.455..
1981	19.455.424.627	95.480	203.764	18.181.610.087	5.933	3.064.488
1982	17.152.667.311	97.243	176.390	15.826.351.361	6.194	2.555.110
1983	19.298.438.403	93.369	206.690	17.923.980.850	6.103	2.936.913
1984	20.669.798.838	92.547	223.344	19.586.467.614	6.143	3.188.421
1985	16.580.817.460	96.216	172.329	15.922.856.761	6.366	2.501.234
1986	17.824.864.786	106.075	168.040	16.683.332.584	6.510	2.562.724
1987	19.480.402.177	127.564	152.711	17.837.312.896	6.439	2.770.199

Kız/Top.
Öğr.Say.
10000000

Erkek
Öğr.Say.
1000000

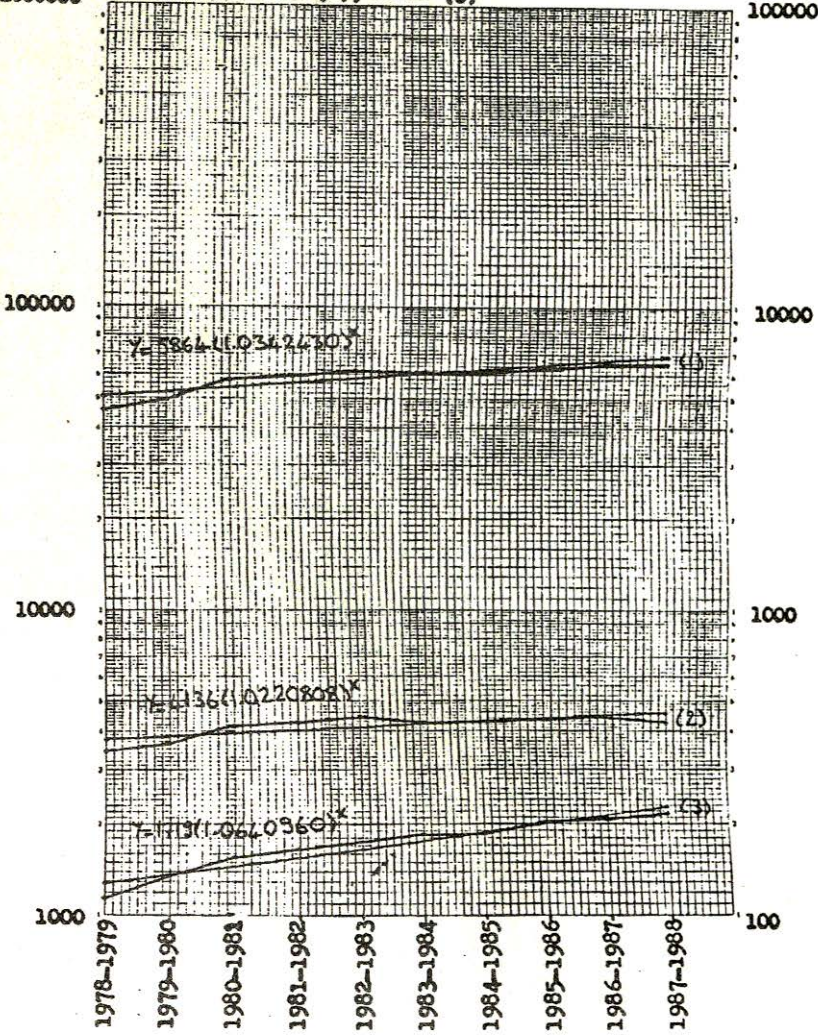
Grafik:1

Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları Öğrenci Sayısındaki Gelişme: 1978-1979/1987-1988

Erk/Kad.
Öğt.Say.
1000000

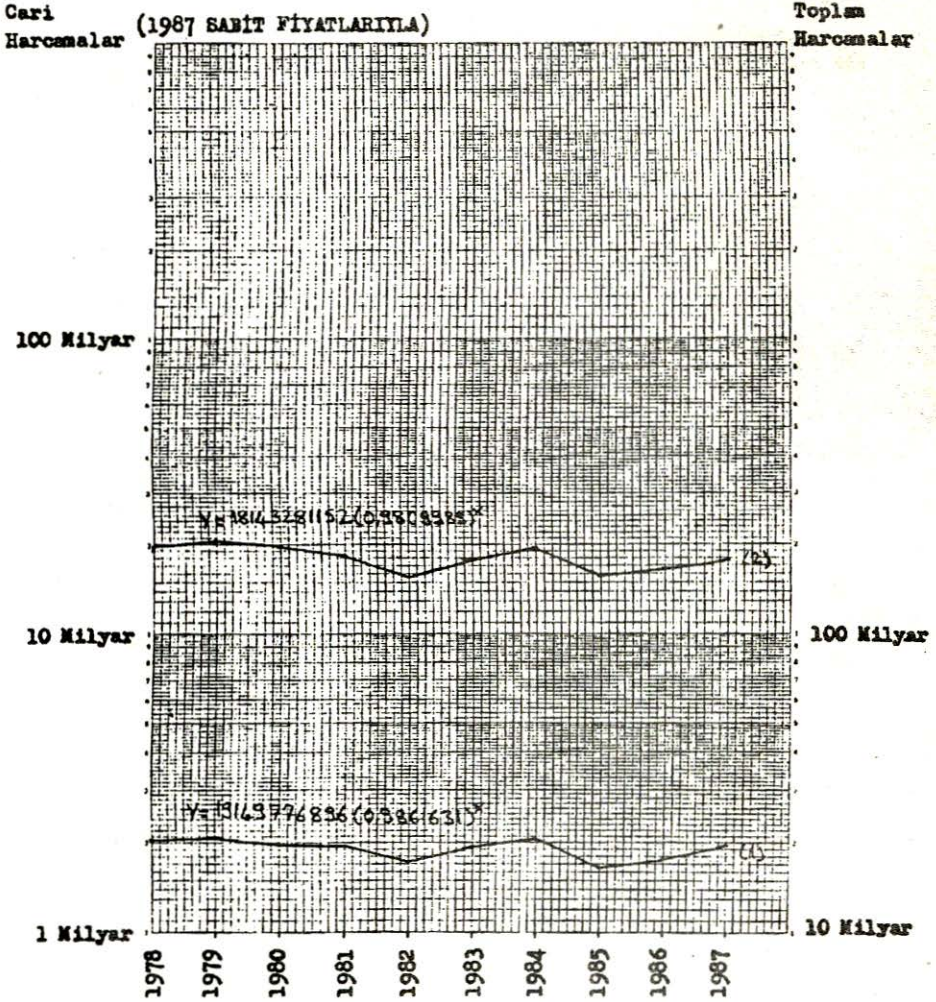
TOPLAM (1), ERKEK (2), KADIN (3)

Toplam
Öğt.Say.
100000

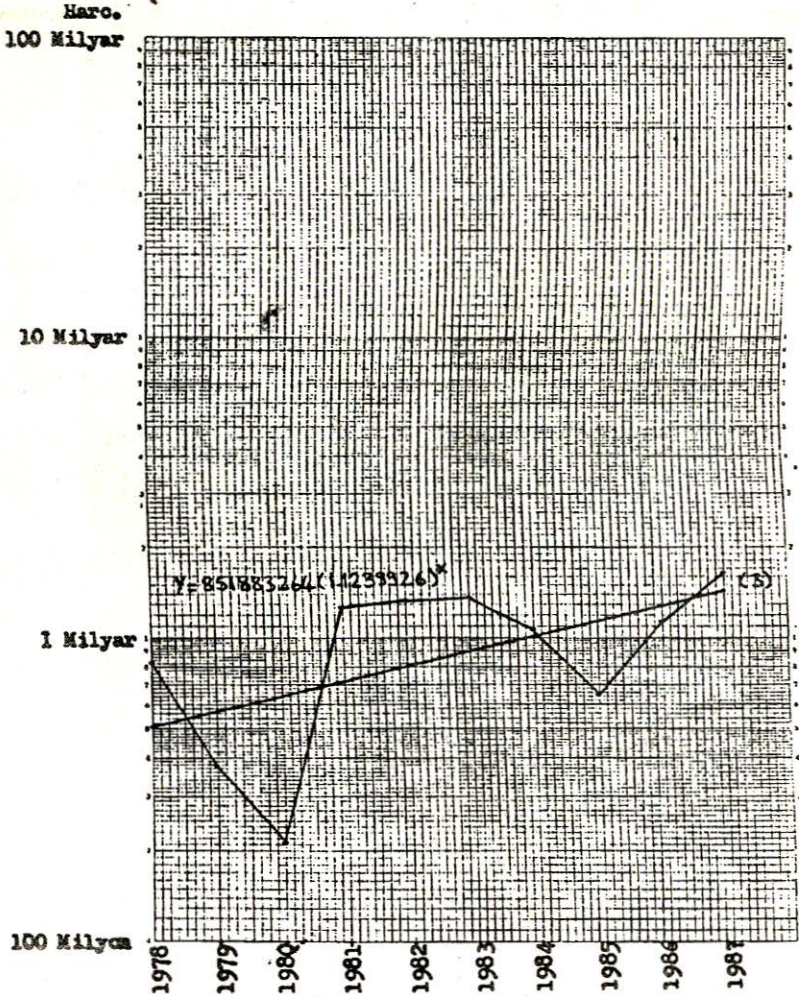
Grafik:2

Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları Öğretmen
Sayısındaki Gelişme: 1978-1979/1987-1988

Grafik: 3

Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları Toplam (1) ve Cari (2) Harcamaları (1978-1987) (1987 Sabit Fiyatlarıyla)

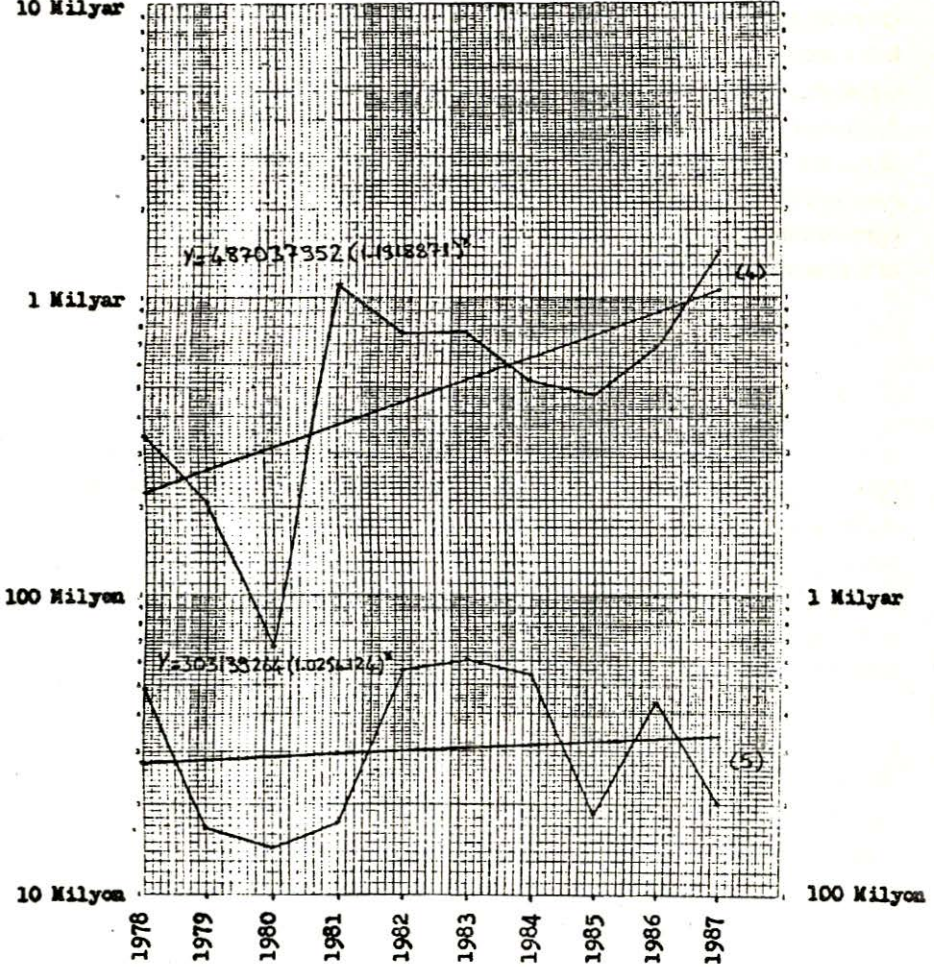

Grafik: 4

Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları Yatırım (3)
Harcamaları (1978-1987) (1987 Sabit Fiyatlarıyla)

Donatım
Harcamaları

Yapım
Harcamaları
10 Milyar

Grafik: 5

Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları Yatırım (Yapım) (4)
ve Yatırım (Donatım) (5) Harcamaları (1978-1987) (1987 Sabit Fiyatlarıyla)

5. Çizelge-3'de ticaret ve turizm öğretiminde öğrenci başına düşen birim harcama ile öğretmen başına düşen cari harcama (1978-1987) (1987 sabit fiyatlarıyla) yer almaktadır. Buna göre; anılan dönemde öğrenci başına düşen birim harcama her bir yıl için ortalama 188.898.- TL., öğretmen başına düşen cari harcama ise her bir yıl için ortalama 3.149.439.- TL. olmuştur. Ticaret ve turizm öğretiminde öğrenci başına düşen birim harcamanın anılan dönem ortalaması, erkek teknik öğretim ile kız teknik öğretimdeki öğrenci başına düşen birim harcamanın anılan dönem ortalamasından daha düşük olmuştur. Bu ortalamalar erkek teknik öğretimde 323.000.- TL., kız teknik öğretimde de 447.757.- TL.'dir. Öğretmen başına düşen cari harcamanın yıldan yıla düşüş göstermesi (1978'de 4,3 milyon, 1987'de 2,7 milyon) ise yine erkek teknik ve kız teknik öğretimde olduğu gibi bu alana yapılan cari harcamalar artışı ile öğretmen sayısındaki artışın aynı oranda olmaması ile açıklanabilir. Hatta, bu dönemde ticaret ve turizm öğretimindeki toplam öğretmen sayısında yıldan yıla bir artış olmuşken, cari harcamalarda düşme olmuştur.

SONUÇ

Türkiye'de mesleki ve teknik öğretim, genel ortaöğretime göre daha pahalıya mal olmaktadır. Bu nedenle erkek ve kız teknik öğretim ile ticaret ve turizm öğretimi, genel ortaöğretime göre daha pahalıya mal olmaktadır. Bunlar içerisinde de en pahalıya mal olanı erkek teknik öğretimdir. Erkek teknik öğretimde bir öğrencilik ek kapasite yaratmak için kız teknik öğretimden 2,5 kat, ticaret ve turizm öğretiminden 11,1 kat, imam-hatip okullarından ise 42,3 kat daha fazla yatırım yapılması gerekmektedir (Adem, 1982, s. 65). Kalkınma planlarımızda genel ortaöğretime göre daha pahalıya mal olan mesleki ve teknik öğretime ağırlık ve öncelik verileceği, sanayileşme atılımı içerisinde olan ülkemiz gerçeklerine uygun hareket edileceği hedefler olarak belirtilmiş, ancak gelişmeler bu yönde olmamıştır. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, Üçüncü Plan dönemindeki gelişmeler belirtilirken yer verilen şu ifadeler, ilgi odağımız içerisinde yer alan ticaret ve turizm ortaöğretim okulları açısından dikkat çekicidir.

"... Tüm sanayileşme çabalarına karşın, örneğin lise düzeyinde gelişme, teknik alanlardan çok genel alanlarda olmaktadır. Orta düzeydeki teknik eğitime olan toplumsal talebin hızla artmasına karşın, pahalı bir eğitim olan teknik öğretime ayrılan kaynakların planlanan sürede hizmete sunulmasını sağlayacak önlemler alınmamıştır. Öte yandan yapımı kolay olan ya da yatırım gerektirmeyen tahsisli veya kiralık binalarda açılan genel liseler, imam-hatip ve ticaret liselerinde plan hedeflerini aşan kapasite artışı meydana gelmiştir..." (DPT, 1979, s. 433).

Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okullarındaki 1978-1987 dönemine ait yukarıda belirtilen sayısal gelişmenin nedeni olarak; 1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında yer alan şu gerekçe gösterilebilir.

"Ticaret Meslek Liselerinin eğitim gereçlerine olan gereksinimlerinin teknik liselere oranla daha az olması ve bu okulların büyük yatırım ve organizasyonu gerektirmeden geçici binalarda açılma kolaylığı plan dönemindeki sayısal gelişmenin önemli nedeni olmuştur..." (DPT, 1979, s. 445).

Bu gerçekler ışığında, Milli Eğitim Bakanlığı Ticaret ve Turizm Ortaöğretim Okulları ile ilgili çalışmaların 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun hükmü olan planlılık ilkesi çerçevesinde yürütülmesi, bu kesime ayrılan ödeneklerin ülke ihtiyaçları doğrultusunda ve plan hedeflerine uygun olarak eğitim-insangücü-istihdam dengesi gözetilerek yönlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. ADEM, Mahmut: Kalkınma Planlarında Eğitimimizin Hedefleri ve Finansmanı. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 109, 1982.
2. DOĞAN, Hıfzı: "Mesleki ve Teknik Eğitim", Cumhuriyet Döneminde Eğitim. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No: 91, 1983.
3. DİE: Milli Eğitim İstatistikleri Mesleki ve Teknik Öğretim (1977-1978 Öğretim Yılından 1985-1986 Öğretim Yılına Kadar), Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
4. DİE: Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim (1986-1987). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, 1988.
5. DPT: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını No: 1664, 1979.
6. MEGSB: XII. Milli Eğitim Şurası Hazırlık Dokümanı. Ankara: Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 1988.
7. MEGSB Ticaret ve Turizm Öğretimi Dairesi Başkanlığı. Ticaret ve Turizm Öğretimi. Ankara: 1988.